

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДНІПРОВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ОЛЕСЯ ГОНЧАРА
ФАКУЛЬТЕТ СУСПІЛЬНИХ НАУК І МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

ПЕТРОВ Павло
ГОЛОВКО Іван

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ
З ДИСЦИПЛІНИ «ПОЛІТОЛОГІЯ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН»

Дніпро, 2025

Рекомендовано Вченою радою факультету суспільних наук і міжнародних відносин Протокол № 9 від 20.03.2025 р.

Петров, П., Головка, І. (2025). Методичні рекомендації до семінарських занять з дисципліни «Політологія міжнародних відносин». ДНУ: Електронне видання. 36.

Методичні рекомендації до семінарських занять з дисципліни «Політологія міжнародних відносин» призначені для здобувачів вищої освіти спеціальності 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії, СЗ Міжнародні відносини. У рекомендаціях висвітлено: сучасний теоретичний підхід до вивчення міжнародної політики; проблематику національного інтересу, зовнішньої політики, міжнародного конфлікту, глобалізації та інтеграції; теорії та концепції, що формують наукове бачення природи міжнародної взаємодії; питання міжнародного співробітництва, формування світового порядку, ролі ідентичності в глобальній політиці. Особлива увага приділена методичному супроводу: аналітичним завданням, дискусійним темам, схемам для порівняльного аналізу, прикладам сучасних кейсів і подій. Матеріали спрямовані на розвиток професійної компетентності, критичного мислення, умінь аргументовано висловлюватися з питань міжнародної політики.

ВСТУП

Дисципліна «Політологічний дискурс міжнародних відносин» є важливою складовою підготовки здобувачів вищої освіти у галузі міжнародних відносин, міжнародної політики та суспільних комунікацій. Вона орієнтована на формування у студентів системного розуміння політичних процесів у глобальному контексті, логіки функціонування міжнародної системи, ролі держав та недержавних акторів у формуванні світового порядку.

У курсі розглядаються ключові політологічні категорії та підходи, пов'язані з аналізом зовнішньої політики, конфліктів, глобалізаційних і інтеграційних процесів. Особлива увага приділяється поєднанню класичних теорій міжнародних відносин з сучасними викликами та тенденціями, такими як гібридні війни, нові моделі глобального управління, зростання ролі ідентичності та культури в міжнародному діалозі.

Методичні рекомендації розроблені для супроводу практичної частини дисципліни, сприяють активному опрацюванню матеріалу, розвитку аналітичного мислення, формуванню власної позиції щодо політичних подій на світовій арені.

◆ Тема 1. ПОЛІТОЛОГІЧНИЙ ДИСКУРС МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

 Тема присвячена **політологічному виміру міжнародних відносин**, який досліджує політичні чинники у глобальному просторі: владу, інтереси, конкуренцію держав, політичну комунікацію, ідеології та інституції. Політологія міжнародних відносин – це не лише опис подій, а **аналітична дисципліна**, що розглядає: як і чому діють держави, які форми набуває влада у міжнародному контексті, як змінюється глобальна політика під впливом нових акторів і тенденцій. Цей семінар спрямований на формування у студентів **наукового бачення міжнародних відносин як політологічного явища**, заснованого на теорії, системному аналізі та концептуальному мисленні.

? Питання до теми:

- **Питання 1.** Генезис і предметна галузь політології міжнародних відносин
- **Питання 2.** Структура предмета політології міжнародних відносин

Питання 1. Генезис і предметна галузь політології міжнародних відносин

Теоретичне навантаження:

Генезис політології міжнародних відносин пов'язаний із:

- розвитком політичної науки у XX ст.,
- формуванням суверенних держав і глобальної політики після Вестфальської системи (1648),
- новими викликами (війни, глобалізація, ООН, ядерна зброя, клімат, штучний інтелект).

◆ Як самостійна галузь, політологія МВ:

- досліджує **взаємодію політичних акторів на міжнародній арені**;
- аналізує **форми політичної влади, впливу, гегемонії, ідеології** у світовому масштабі;
- вивчає **політичні наслідки глобальних процесів** (інтеграція, конфлікти, демократизація).

◆ **Об'єкт:**

– міжнародні політичні відносини

◆ **Предмет:**

– закономірності політичної взаємодії між державами, міжнародними організаціями, транснаціональними акторами.

✚ **Завдання студента:**

Підготувати короткий огляд: *Як політологія вплинула на розвиток теорій міжнародних відносин у XX ст.?*

Питання 2. Структура предмета політології міжнародних відносин

🔍 **Теоретичне навантаження:**

Структура предмета включає кілька взаємопов'язаних рівнів аналізу:

1. Теоретико-методологічний рівень

– політична теорія МВ, політична філософія, концепції влади, реалізм, лібералізм, конструктивізм тощо.

2. Інституційний рівень

– міжнародні організації (ООН, ЄС, НАТО), міжурядові й неурядові актори, дипломатичні інституції.

3. Нормативний рівень

– політичні цінності, міжнародне право, етика, легітимність політичної дії.

4. Процесуально-функціональний рівень

– конфлікти, перемовини, альянси, санкції, безпекові ініціативи, політична комунікація.

5. Регулятивно-культурний рівень

– ідеології, ідентичність, наративи, політична культура у глобальному вимірі.

✚ **Завдання студента:**

Побудувати схему структури політології міжнародних відносин (5 рівнів + приклади до кожного).

Мета заняття:

Сформувати у студентів **теоретичне підґрунтя політологічного аналізу міжнародних відносин**, навчити розрізняти об'єкт, предмет, структуру галузі та критично мислити про природу глобальної політики.

Очікувані результати навчання:

Після заняття студент(-ка):

- Розуміє предмет і структуру політології міжнародних відносин;
- Знає її історичне становлення як науки;
- Може застосовувати теоретичні категорії до аналізу міжнародних подій;
- Оперує базовими поняттями політичної науки в міжнародному контексті.

Додаткові методичні рекомендації:

- Прочитати:
 - Райс М. *Вступ до політології міжнародних відносин*
 - Бейліс Дж., Сміт С. *Глобальна політика*
 - Ожеван М. *Політичні комунікації у світовій політиці*
 - Основні концепти: «soft power», «realpolitik», «hegemonic stability theory»
- Завдання:
 - Визначити ключові розбіжності між політологією МВ та класичною теорією МВ
 - Побудувати *інтелект-карту*: «Політологічні школи міжнародних відносин»
 - Провести міні-дискусію: *Чи достатньо політології, щоб зрозуміти міжнародні конфлікти?*

◆ Тема 2. ФОРМУВАННЯ І РОЗВИТОК ПОЛІТИЧНОЇ ДУМКИ З ПРОБЛЕМ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ Й МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

 Тема присвячена історико-політологічному аналізу поглядів на міжнародні відносини, зовнішню політику, війну і мир у різні епохи: від давніх цивілізацій до середньовіччя. Зовнішньополітична думка формувалася разом з розвитком державності, ідей про владу, справедливість, легітимність війни та правила мирного співіснування. Це заняття спрямоване на вивчення джерел політичної філософії міжнародної взаємодії, які заклали підвалини сучасних концепцій міжнародних відносин.

? Питання до теми:

- **Питання 1.** Погляди на зовнішні відносини народів, війну і мир у Стародавньому Сході й в Античні часи
- **Питання 2.** Погляди на зовнішні відносини народів, війну і мир у добу Середньовіччя

Питання 1. Погляди на зовнішні відносини народів, війну і мир у Стародавньому Сході й в Античні часи

У Стародавньому світі міжнародні відносини мали форму **контактів між державами-цивілізаціями**, часто з релігійною або міфологічною легітимацією. Війна розглядалася як **інструмент реалізації божественної волі або підтримки космічного порядку**.

◆ Стародавній Схід (Месопотамія, Єгипет):

- Зовнішня політика фараонів чи царів будувалася на принципі завоювання або «відновлення порядку».
- **Дипломатія** існувала у вигляді послів, династичних шлюбів, дарів.
- Відомі приклади: *договір Рамзеса II з хеттами (XIII ст. до н.е.)*.

◆ Антична Греція:

- Погляди Платона та Арістотеля на війну як «необхідну несправедливість».

- Війна і мир як засіб побудови поліса.
- Ідеї справедливості у міжнародних справах.

♦ **Римське право:**

- Формування уявлень про *jus gentium* – право народів.
- Рим як центр стабільного «міжнародного порядку» (Pax Romana).

✦ **Завдання для студента:**

Підготувати порівняльну таблицю: *Міжнародні відносини в Єгипті / Греції / Римі* – основні принципи, суб'єкти, інструменти.

Питання 2. Погляди на зовнішні відносини народів, війну і мир у добу Середньовіччя

Середньовічна політична думка значною мірою спиралась на **релігійне обґрунтування влади, війни, миру**, де домінуючу роль відігравала **християнська теологія в Європі**, а також **ісламські політичні трактати в арабському світі**.

♦ **Європейське християнське середньовіччя:**

- Концепція «*справедливої війни*» (Августин, Фома Аквінський): війна дозволена лише для захисту.
- Утопічні ідеї загального миру, обмеження права на агресію.
- Виникнення ідеї «християнської дипломатії», хрестові походи.

♦ **Ісламська традиція:**

- Погляд на джихад як оборонну чи місіонерську війну.
- Дипломатія як частина умми (ісламської спільноти) у відносинах із зовнішнім світом.

♦ **Візантія та Київська Русь:**

- Принципи державної мудрості, дипломатичної рівноваги.
- Договори Русі з Візантією як приклад ранньої європейської дипломатії.

Завдання для студента:

Написати есе: *«Середньовічна ідея справедливої війни: актуальність у XXI столітті»*.

Мета заняття:

Поглибити розуміння **історико-філософських витоків політичної думки** про міжнародні відносини, формувати вміння аналізувати давні уявлення про війну, мир, владу і дипломатію як передумови сучасних концепцій глобальної політики.

Очікувані результати навчання:

Після заняття студент(-ка):

- Знає ключові ідеї стародавньої та середньовічної політичної думки щодо МВ;
- Розуміє історичний контекст становлення понять «війна», «мир», «дипломатія»;
- Може аналізувати джерела античної та середньовічної політичної філософії;
- Розпізнає вплив релігії, культури, права на політичні відносини.

Додаткові методичні рекомендації:

Рекомендується прочитати:

- Аврелій Августин – *Про Град Божий*
- Фома Аквінський – *Сума теології (фрагменти про війну)*
- Арістотель – *Політика*
- Платон – *Держава*
- *Договори Русі з Візантією (X ст.)*

Практичні завдання:

- Порівняти християнське та ісламське бачення справедливої війни
- Підготувати міні-доповідь: *Перша дипломатія в античності – чому вона виникла?*

- Побудувати часову шкалу з основними подіями / постатями формування МВ у донаукову епоху

◆ Тема 3. СУЧАСНІ ТЕОРІЇ ТА ДОКТРИНИ МІЖНАРОДНОЇ ПОЛІТИКИ

 Ця тема присвячена розгляду **ключових концепцій сучасної політичної науки**, які пояснюють природу міжнародної політики, характер глобальних трансформацій, логіку поведінки держав і наддержавних акторів на міжнародній арені. Знання теорій – це **ключ до системного аналізу міжнародних подій**, до розуміння механізмів впливу, прийняття рішень, а також побудови прогнозів майбутнього геополітичного порядку.

? Питання до теми:

- **Питання 1.** Сучасні політичні теорії природи міжнародних відносин
- **Питання 2.** Основні тенденції розвитку світової політики

Питання 1. Сучасні політичні теорії природи міжнародних відносин

Теоретичне навантаження:

У центрі сучасної політології міжнародних відносин – **суперництво теоретичних підходів**, які по-різному пояснюють, **що визначає поведінку держав, війну, мир, союзництво, конфлікт і глобальні структури**.

◆ Ключові сучасні теорії:

1. Неореалізм (Кеннет Уолтц)

- міжнародна політика – анархічна, без «світового уряду»;
- держави – раціональні актори, які прагнуть вижити і зміцнити безпеку.
- приклад: політика стримування, гонка озброєнь.

2. Неолібералізм (Роберт Кеохейн, Джозеф Най)

- можлива співпраця між державами через інститути (ООН, ВТО);
- взаємозалежність, м'яка сила, інтернаціоналізація норм.

3. Конструктивізм (Александр Вендт)

- світові порядки – результат соціальних конструкцій, норм, ідентичностей;
- держави змінюють свою поведінку під впливом ідеї, а не лише інтересів.

4. Критичні теорії

- ставлять під сумнів існуючу систему: залежність, неоколоніалізм, нерівність.

5. Феміністичні теорії

- аналіз МВ через призму гендеру, домінування, виключення.

6. Постмодерністські підходи

- підкреслюють значення наративів, дискурсів, інформаційного впливу.

Завдання студента:

Підготувати порівняльну таблицю: *Теорія – Основна ідея – Ключові представники – Сильні/слабкі сторони.*

Питання 2. Основні тенденції розвитку світової політики

Теоретичне навантаження:

Сучасна міжнародна політика перебуває в стані **швидкої трансформації**, що викликає нові виклики для аналізу та прогнозування.

◆ Ключові тенденції:

- **Багатополярність:** зростання впливу Китаю, Індії, Туреччини, країн Африки.
- **Ерозія ліберального світового порядку:** криза ООН, підрив принципу колективної безпеки.
- **Регрес демократії, авторитарні повороти** у деяких країнах.
- **Інформаційна війна та цифрова дипломатія:** штучний інтелект, кібербезпека.
- **Зростання ролі недержавних акторів:** корпорацій, міжнародних організацій, активістських рухів.
- **Глобальні виклики:** клімат, пандемії, продовольча безпека, міграція.

Завдання студента:

Написати аналітичну записку: *Яка з тенденцій світової політики, на твою думку, найбільш небезпечна – і чому?*

Мета заняття:

Сформувати у студентів **вміння аналізувати міжнародну політику через призму сучасних теорій**, орієнтуватися в глобальних тенденціях і мислити стратегічно щодо політичних змін у світі.

Очікувані результати навчання:

Після заняття студент(-ка):

- Знає сучасні теорії міжнародної політики та їх відмінності;
- Розуміє, як працює теорія в інтерпретації реальних подій;
- Виявляє глобальні тренди і тенденції у міжнародних відносинах;
- Може аргументовано оцінювати політичні процеси.

Додаткові методичні рекомендації:

Рекомендується прочитати:

- Бейліс Дж., Сміт С. *Глобальна політика: Вступ до міжнародних відносин*
- Роберт Кеохейн – *After Hegemony*
- Кеннет Уолтц – *Theory of International Politics*
- Вендт А. – *Social Theory of International Politics*
- Звіт Мюнхенської конференції з безпеки

Завдання:

- Провести дебати: *Неореалізм vs. Неолібералізм: що краще пояснює війну в Україні?*
- Створити інфографіку: *Світова політика – головні актори і тренди у 2020-х*
- Побудувати аналітичну матрицю: *Теорія – Приклад – Ризик – Рішення*

◆ Тема 4. МІЖНАРОДНА СИСТЕМА І СВІТОВИЙ ПОРЯДОК

 У центрі теми – розгляд **міжнародної системи як цілісного, але динамічного утворення**, що формує контекст політичної взаємодії держав. Світовий порядок – це не лише сукупність країн, а **архітектура правил, ролей, інститутів і цінностей**, які визначають поведінку акторів у глобальному середовищі. Це заняття розкриває: як змінювались моделі міжнародного устрою в історії; що означає «баланс сил», «гегемонія», «багатополярність»; які теорії описують міжнародне середовище сьогодні.

? Питання до теми:

- **Питання 1.** Міжнародна система як явище міжнародного життя і політологічна категорія
- **Питання 2.** Теорії міжнародного середовища

Питання 1. Міжнародна система як явище міжнародного життя і політологічна категорія

Теоретичне навантаження:

Міжнародна система – це сукупність держав та інших акторів, які взаємодіють між собою за певними правилами, нормами, інтересами і співвідношенням сил.

◆ Основні риси міжнародної системи:

- **Анархічність** (немає єдиного уряду над усіма державами)
- **Суб'єкти** (держави, Міжнародні організації, ТНК, НУО)
- **Розподіл сил** (уніполярна, біполярна, багатополярна модель)
- **Регулювання взаємодій** (через дипломатію, право, санкції, війни)

◆ Типи міжнародних систем:

- **Вестфальська система** (з 1648 р. – суверенітет держав)
- **Віденська система** (після Наполеонівських воєн)
- **Ялтинсько-Потсдамська (біполярна) система** (1945–1991)

- **Постбіполярна / багатополарна система** (з 1991 донині)

Завдання студента:

Побудувати схему: *Еволюція міжнародної системи – ключові етапи – історичні події*

Питання 2. Теорії міжнародного середовища

Теоретичне навантаження:

Міжнародне середовище – це **контекст, у якому функціонує міжнародна система**: умови, устрій, політична атмосфера, глобальні ризики та виклики.

Теоретичні підходи:

1. Системний реалізм (К. Уолтц):

- міжнародна система формує поведінку держав;
- структура визначається розподілом потужностей (power).

2. Неолібералізм:

- система дозволяє інституційну співпрацю;
- важлива взаємозалежність, глобальне управління.

3. Англійська школа:

- ідея «*міжнародного суспільства*» з нормами, правилами, солідарністю;
- міжнародне середовище – не хаос, а квазіспільнота.

4. Теорія світ-системи (І. Валлерстайн):

- міжнародне середовище – ієрархія: ядро – напівпериферія – периферія.

5. Конструктивізм:

- середовище формується через соціальні уявлення, ідентичності, наративи.

6. Геополітичні школи:

- просторові моделі світового порядку (атлантизм, євразійство, індо-тихоокеанський регіон).

Завдання студента:

Створити порівняльну таблицю: *Теорія – Що вважає міжнародним середовищем – Як пояснює вплив на держави – Сучасне застосування*

Мета заняття:

Навчити студентів **структурно мислити про світ як систему**, аналізувати **глобальні закономірності міжнародного устрою**, розрізняти теоретичні підходи до розуміння міжнародного середовища.

Очікувані результати навчання:

Після заняття студент(-ка):

- Розуміє поняття міжнародної системи як наукову категорію;
- Може ідентифікувати основні типи світового порядку в історії;
- Знає ключові теорії, що описують міжнародне середовище;
- Вміє застосовувати теорії до аналізу сучасної глобальної політики.

Додаткові методичні рекомендації:

Рекомендується прочитати:

- Кеннет Уолтц – *Theory of International Politics*
- Гедлі Булл – *Анархічне суспільство: дослідження порядку в світовій політиці*
- Валлерстайн І. – *Аналіз світ-систем*
- Дж. Бейліс, С. Сміт – *Глобальна політика: Вступ до МВ*
- Статті Мюнхенської безпекової конференції

Завдання:

- Проаналізувати: *Яку міжнародну систему маємо зараз – багатопольарну чи гібридну?*
- Провести міні-дебати: *Чи можливий стабільний світовий порядок без гегемона?*

- Змодельювати карту міжнародного середовища: *Гравці – Вектори впливу – Регулятори*

◆ Тема 5. НАЦІОНАЛЬНИЙ ІНТЕРЕС ЯК ОСНОВА ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

 Національний інтерес – це **концепт, який обґрунтовує дії держави на міжнародній арені**. Він поєднує в собі **цінності, потреби, безпекові орієнтири, економічні, політичні й культурні цілі**, які країна прагне реалізувати через свою зовнішню політику. Питання визначення, типологізації та ієрархізації національних інтересів є предметом постійної уваги політологів, дипломатів і стратегів, адже саме від цього залежить **конфігурація міжнародних відносин**.

? Питання до теми:

- **Питання 1.** Національні інтереси: сутність і тлумачення
- **Питання 2.** Типологія національних інтересів

Питання 1. Національні інтереси: сутність і тлумачення

Теоретичне навантаження:

Національний інтерес – це фундаментальна категорія зовнішньої політики, яка виражає пріоритети держави у збереженні безпеки, суверенітету, добробуту, міжнародного статусу та розвитку.

◆ У класичних теоріях:

- У реалізмі – це **виживання і посилення потужності держави** (Г. Моргентау: «Інтереси, визначені в термінах сили»).
- У лібералізмі – **економічна взаємозалежність і стабільність**, які зменшують ризик війни.
- У конструктивізмі – інтереси залежать від **ідентичності та соціального контексту**.

◆ Сучасне тлумачення:

- Національний інтерес – це **багаторівнева, динамічна система**, що змінюється в залежності від зовнішніх викликів і внутрішніх потреб.
- Включає **довгострокові (стратегічні)** та **короткострокові (тактичні)** пріоритети.

✦ **Завдання студента:**

Написати коротке есе: *Чи можна чітко визначити національний інтерес у демократії з вільними медіа та опозицією?*

Питання 2. Типологія національних інтересів

🔍 **Теоретичне навантаження:**

Розуміння **типів національних інтересів** дозволяє державам вибудовувати **раціональну, збалансовану зовнішню політику**, а також **пріоритезувати ресурси і дії**.

◆ Основна типологія (у міжнародній практиці):

1. **Життєво важливі інтереси (vital):**

- безпека, територіальна цілісність, суверенітет.
- приклад: захист від військової загрози, енергетична безпека.

2. **Стратегічні інтереси:**

- довгострокові цілі, пов'язані з міжнародною роллю, впливом, статусом.
- приклад: вступ до ЄС, створення регіональних союзів.

3. **Тактичні інтереси:**

- ситуативні, пов'язані з поточними викликами, переговорами.
- приклад: торгові угоди, дипломатичні візити.

4. **Гуманітарні та ціннісні інтереси:**

- підтримка прав людини, демократії, екології.
- приклад: участь у миротворчих місіях ООН.

◆ Інші критерії:

- внутрішні / зовнішні інтереси;
- матеріальні / нематеріальні;

- коротко- / середньо- / довгострокові.

Завдання студента:

Скласти ієрархію національних інтересів України (власна версія на основі поточної ситуації).

Мета заняття:

Сформувати розуміння **категорії національного інтересу як ядра зовнішньої політики**, навчити студентів розрізняти його типи, ієрархію та застосовувати цей інструмент у аналізі міжнародних відносин.

Очікувані результати навчання:

Після заняття студент(-ка):

- Знає сучасні тлумачення національного інтересу;
- Розуміє структуру інтересів держави у зовнішній політиці;
- Вміє класифікувати інтереси та визначати їхню ієрархію;
- Може пояснити, як інтереси впливають на міжнародну стратегію держав.

Додаткові методичні рекомендації:

Рекомендується прочитати:

- Моргентау Г. *Політика між націями*
- Ніє М., Кеохейн Р. *Soft power and national interests*
- Аналітика МЗС України / РНБО про стратегії національної безпеки
- Стратегії зовнішньої політики США, КНР, ЄС

Завдання:

- Побудувати *матрицю інтересів* (життєві – стратегічні – тактичні) для будь-якої країни
- Провести SWOT-аналіз зовнішньої політики України
- Дискусія: *Чи морально жертвувати цінностями заради національних інтересів?*

◆ Тема 6. МІЖНАРОДНІ КОНФЛІКТИ: ПРИЧИНИ, СУТНІСТЬ І ШЛЯХИ РОЗВ'ЯЗАННЯ. МІЖНАРОДНІ СПОРИ

 Ця тема покликана сформуванати цілісне уявлення про міжнародні конфлікти як складне суспільно-політичне явище, що має структурні, психологічні, правові та ідеологічні виміри. Також розглядаються типологія конфліктів, їхні фази, особливості ескалації, можливі підходи до їх розв'язання та регулювання. Паралельно розглядається поняття міжнародного спору, що є менш інтенсивною формою протиріч, але може еволюціонувати у конфлікт.

? Питання до теми:

- **Питання 1.** Міжнародний конфлікт як суспільно-політичне явище
- **Питання 2.** Основні ознаки і властивості міжнародного політичного конфлікту

Питання 1. Міжнародний конфлікт як суспільно-політичне явище

Теоретичне навантаження:

Міжнародний конфлікт – це форма суперечності між суб'єктами міжнародної політики, що переростає у протистояння, в якому сторони вдаються до політичного тиску, економічної або військової сили для досягнення своїх цілей.

◆ Основні риси:

- мають політичний або ідеологічний характер;
- відбуваються між державами або коаліціями;
- залучають міжнародні організації (ООН, ОБСЄ, НАТО);
- супроводжуються інформаційним, дипломатичним або збройним протистоянням.

◆ Основні причини міжнародних конфліктів:

- територіальні претензії;
- розподіл ресурсів;
- етнічні, релігійні протиріччя;
- порушення балансу сил;
- недотримання міжнародних зобов'язань.

Завдання студента:

Підготувати приклад конфлікту ХХІ ст. (на вибір) з коротким аналізом: *Хто? Чому? Яка форма? Стадія? Чи є перспективи розв'язання?*

Питання 2. Основні ознаки і властивості міжнародного політичного конфлікту

Теоретичне навантаження:

Ознаки міжнародного конфлікту:

1. Міждержавний або транскордонний характер
2. Політична/владна мотивація сторін
3. Системний вплив на регіональну або глобальну стабільність
4. Можливість ескалації до збройного протистояння
5. Наявність третьої сторони або посередника (ООН, ОБСЄ, великі держави)

Властивості:

- **Динамічність** (розвивається у фазах: латентність → ескалація → кульмінація → врегулювання або замороження);
- **Комплексність** (економічні, інформаційні, культурні чинники);
- **Інформаційна та дипломатична паралельність** (протиборство ведеться не тільки на полі бою, але й у медіапросторі);
- **Міжнародно-правове оформлення** (конвенції, арбітражі, міжнародні суди).

Завдання студента:

Створити *таблицю ознак* на прикладі конкретного конфлікту: *Ознака – Як проявляється – Наслідок для регіону / світу.*

Мета заняття:

Надати студентам **аналітичний інструментарій** для розуміння міжнародних **конфліктів**, навчити їх класифікувати, аналізувати, порівнювати та оцінювати шляхи вирішення конфліктних ситуацій на глобальному рівні.

Очікувані результати навчання:

Після заняття студент(-ка):

- Знає сутність і класифікацію міжнародних конфліктів;
- Розуміє їхні причини, динаміку, етапи розвитку;
- Може аналізувати приклади реальних конфліктів;
- Вміє розрізняти конфлікт і міжнародний спір;
- Усвідомлює роль посередництва та міжнародного права у врегулюванні.

Додаткові методичні рекомендації:

Рекомендується прочитати:

- Вільям Зартман – *Посередництво в міжнародних конфліктах*
- М. Головатий – *Конфліктологія: політичний вимір*
- Аналітика Crisis Group: <https://www.crisisgroup.org>
- Офіційні документи ООН щодо мирного врегулювання конфліктів

Завдання:

- Провести аналіз: *Стадії розвитку російсько-українського конфлікту (2014–2024)*
- Створити карту: *Регіони конфліктів у світі – тип – ступінь загрози*
- Обговорення: *Чи можна уникнути конфліктів у багатопольному світі?*

Тема 7. Міжнародне співробітництво: поняття, типи, способи реалізації

 Це заняття покликане дати студентам **теоретичне та прикладне розуміння міжнародного співробітництва** як основи сучасного світопорядку. Вивчаються: основні підходи до визначення поняття «співробітництво» в

міжнародній політиці; його типологія; моделі реалізації: від дипломатії до глобального управління. Особливу увагу приділено **теоріям, що пояснюють причини співпраці між державами** незважаючи на анархічний характер міжнародної системи.

Питання до теми:

- **Питання 1.** Поняття міжнародного співробітництва
- **Питання 2.** Теорії міжнародного співробітництва

Питання 1. Поняття міжнародного співробітництва

Теоретичне навантаження:

Міжнародне співробітництво – це форма взаємодії між суб'єктами міжнародних відносин (державами, Міжнародними організаціями, корпораціями, НУО), спрямована на досягнення **спільних цілей або вирішення спільних проблем**.

◆ **Ознаки:**

- базується на **добровільності, паритетності, домовленостях**;
- має **довгостроковий або ситуативний характер**;
- здійснюється через **міжнародні організації, договори, коаліції, проєкти**;
- охоплює **політичну, економічну, культурну, безпекову, екологічну сфери**.

◆ **Типи співпраці:**

- **Білатеральна** (двостороння): наприклад, Україна–Польща
- **Мультилатеральна** (багатостороння): в межах ООН, ОБСЄ
- **Регіональна** (ЄС, Африканський союз, ШОС)
- **Глобальна** (боротьба з пандеміями, змінами клімату тощо)

Завдання студента:

Навести приклад кожного типу співпраці (білатеральної, регіональної, глобальної) та коротко описати цілі, учасників, результат.

Питання 2. Теорії міжнародного співробітництва

Теоретичне навантаження:

Міжнародне співробітництво вивчається в рамках кількох теоретичних парадигм:

◆ Ліберальний інституціоналізм

- Держави здатні співпрацювати заради взаємної вигоди;
- Ключовими посередниками є **міжнародні організації**, які забезпечують **нормативний порядок, прозорість, зниження транзакційних витрат**;
- Представники: Роберт Кеохейн, Джозеф Най.

◆ Неореалізм (структурний реалізм)

- Співпраця – **тимчасова і обмежена**, коли це не шкодить національним інтересам і балансу сил;
- Недовіра, анархія системи – головні бар'єри для тривалого партнерства.

◆ Конструктивізм

- Співпраця можлива, коли актори поділяють **спільну ідентичність, норми, ідеї**;
- Приклад: Європейський Союз як спільнота норм і цінностей.

◆ Теорія режимів

- Міжнародні режими – це **набори правил і норм**, що забезпечують сталі форми співпраці (наприклад, ядерне нерозповсюдження, кліматична політика).

◆ Теорія комплексної взаємозалежності (Keohane & Nye)

- Світ складається з **мереж зв'язків між державами** у багатьох сферах (економіка, екологія, культура), які роблять війну неефективною формою політики.

Завдання студента:

Порівняти підходи: *Чому, на думку лібералів, співпраця можлива? А що скажуть реалісти?*

Мета заняття:

Сформувати у студентів системне розуміння **сутності, форм і причин міжнародного співробітництва**, ознайомити з **теоретичними школами**, що пояснюють його виникнення і розвиток.

Очікувані результати навчання:

Після заняття студент(-ка):

- Визначає поняття міжнародного співробітництва;
- Знає його типи та приклади в сучасному світі;
- Розуміє ключові теорії, що пояснюють співпрацю;
- Вміє застосовувати теорії до аналізу сучасної дипломатії та інтеграційних процесів.

Додаткові методичні рекомендації:

Рекомендується прочитати:

- Роберт Кеохейн – *After Hegemony*
- Дж. Бейліс, С. Сміт – *Глобальна політика*
- Дж. Най – *М'яка сила та взаємозалежність*
- Статут ООН, документи ЄС про співпрацю
- Кейс: Паризька кліматична угода (2015)

Завдання:

- Створити схему: *Типи співпраці – Актори – Механізми – Приклади*
- Підготувати міні-доповідь: *Чи може бути тривале співробітництво між авторитарною та демократичною державою?*
- Провести групову гру: *Інституційна модель міжнародного партнерства в умовах кризи*

◆ Тема 8. ПОЛІТИЧНИЙ АНАЛІЗ СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

 У фокусі теми – **аналіз міжнародної інтеграції як багатовимірного процесу об'єднання держав на основі спільних цілей, цінностей і стратегій розвитку**. Це заняття дозволяє студентам: розуміти природу інтеграційних процесів; розрізняти їх типи, моделі, етапи; оцінювати політичні, економічні та безпекові наслідки інтеграції; аналізувати актуальні приклади регіонального та міжрегіонального об'єднання держав.

? Питання до теми:

- **Питання 1.** Міжнародні інтеграційні процеси як феномен міжнародного життя
- **Питання 2.** Теоретичний дискурс щодо сутності процесу міжнародної інтеграції
- **Питання 3.** Основні види і типи міжнародних інтеграційних процесів
- **Питання 4.** Сфери вияву сучасних міжнародних інтеграційних процесів
- **Питання 5.** Стратегії розвитку міжнародних інтеграційних процесів

Питання 1. Міжнародні інтеграційні процеси як феномен міжнародного життя

◆ Міжнародна інтеграція – це **об'єднання держав у спільні політичні, економічні або безпекові структури** для досягнення колективних цілей.

◆ Вона стає **відповіддю на виклики глобалізації**, посилення конкуренції, загрозам безпеці, міграційним кризам, екологічним проблемам.

 Форми інтеграції: від зони вільної торгівлі до політичного союзу.

 Проблематика: збереження суверенітету, нерівність учасників, конфлікт інтересів.

Питання 2. Теоретичний дискурс щодо сутності процесу міжнародної інтеграції

◆ Функціоналізм (Д. Мітрані):

– інтеграція починається з технічних сфер → поступово охоплює політичні.

◆ Неофункціоналізм (Е. Хаас):

– ефект «переливу» (spillover): інтеграція в одній галузі породжує потребу в інтеграції в іншій.

◆ Міжурядовий підхід:

– інтеграція – лише продукт домовленостей між суверенними державами.

◆ Конструктивізм:

– успішна інтеграція можлива за умови **спільної ідентичності та цінностей** (приклад – ЄС).

Питання 3. Основні види і типи міжнародних інтеграційних процесів

◆ За рівнем глибини:

1. Зона вільної торгівлі (НАФТА)
2. Митний союз (ЄАЕС)
3. Спільний ринок (ЄС до Маастрихтського договору)
4. Економічний і валютний союз (ЄС після євро)
5. Політичний союз (поки що умовна модель)

◆ За географією:

- Регіональні (ЄС, АСЕАН, Африканський союз)
- Міжрегіональні (ЄС–МЕРКОСУР)

◆ За сферою:

- Економічна, політична, оборонна, культурна, екологічна інтеграція

Питання 4. Сфери вияву сучасних міжнародних інтеграційних процесів

◆ Політична:

– спільні парламенти, уряди (Європарламент, Єврокомісія)

◆ **Економічна:**

– спільні ринки, валюти, стандарти (євро, митний союз)

◆ **Безпекова:**

– спільна оборонна політика, військові об'єднання (PESCO, НАТО як партнер)

◆ **Енергетична:**

– спільна політика енергобезпеки, транскордонні енергетичні проєкти

◆ **Культурна/освітня:**

– програми Erasmus+, мережа університетів, міжкультурні центри

Питання 5. Стратегії розвитку міжнародних інтеграційних процесів

◆ **Поступовість (градуалізм):**

– поступове поглиблення інтеграції (ЄС – від вугілля і сталі до єдиної валюти)

◆ **Модульність (Variable geometry):**

– можливість різних рівнів інтеграції для різних країн (Єврозона ≠ Шенген)

◆ **Адаптивність:**

– оновлення стратегій у відповідь на кризи (COVID, Brexit, війна в Україні)

◆ **Глобальна орієнтація:**

– прагнення до міжрегіонального партнерства: ЄС–Африка, АСЕАН+3

📌 **Завдання студента:**

Вибрати інтеграційний союз і описати його стратегію розвитку (на прикладі офіційних документів).

🎯 **Мета заняття:**

Сформувати у студентів цілісне бачення **міжнародної інтеграції як важливої форми глобальної політики**, ознайомити з її теоріями, моделями, формами реалізації та геополітичними наслідками.

📊 **Очікувані результати навчання:**

Після заняття студент(-ка):

- Розуміє суть міжнародної інтеграції та її відмінність від кооперації;
- Знає основні теорії, що пояснюють інтеграційні процеси;
- Вміє класифікувати типи та форми інтеграції;
- Аналізує інтеграційні об'єднання сучасності;
- Оцінює їхні переваги, виклики та перспективи.

Додаткові методичні рекомендації:

Рекомендується прочитати:

- Ernst Haas – *The Uniting of Europe*
- Мітрані Д. – *A Working Peace System*
- М. Головатий – *Інтеграційні процеси у світовій політиці*
- Стратегії ЄС: <https://europa.eu>
- Договори ЄС, статті АСЕАН, документи Африканського союзу

Завдання:

- Порівняльна таблиця: ЄС, АСЕАН, Африканський союз – структура, сфери, виклики
- Написати аналітичну записку: Чи готова Україна до участі в глибоких інтеграційних союзах?
- Провести дебати: Інтеграція чи ізоляціонізм – що безпечніше у XXI ст.?

◆ Тема 9. ПОЛІТИЧНИЙ АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

 Це заняття зосереджене на вивченні глобалізації як політичного, економічного та соціокультурного процесу, який змінює природу міжнародних відносин, зменшує роль традиційного суверенітету та актуалізує наддержавні механізми управління.

Особлива увага приділяється:

- етапам історичного становлення глобалізації;
- моделям її реалізації;

- сучасним викликам і критичним підходам, зокрема – ідеям альтерглобалізму.

? Питання до теми:

- **Питання 1.** Глобалізація як феномен міжнародного життя
- **Питання 2.** Історичні форми розвитку глобалізації
- **Питання 3.** Моделі розвитку глобалізації
- **Питання 4.** Альтерглобалізм як альтернатива глобалізації

Питання 1. Глобалізація як феномен міжнародного життя

◆ **Глобалізація** – це процес зростаючої взаємозалежності та взаємопов’язаності країн, суспільств і культур у політичному, економічному, інформаційному та культурному вимірах. Вона **перетворює міжнародні відносини на багаторівневу систему**, де на перший план виходять наднаціональні інституції, транснаціональні корпорації, інформаційні потоки.

◆ Основні характеристики:

- зменшення бар’єрів для руху товарів, капіталу, людей і інформації;
- формування глобального ринку;
- посилення ролі міжнародних організацій (ООН, ВТО, МВФ);
- виклики для суверенітету, традиційних культур, внутрішньої політики.

Питання 2. Історичні форми розвитку глобалізації

◆ Історичні етапи глобалізації:

1. Доіндустріальний період (до XVI ст.)

– обмежена торгівля, подорожі, культурний обмін (Шовковий шлях, Великі географічні відкриття)

2. Промислова глобалізація (XVIII–XIX ст.)

– розквіт колоніалізму, експансія європейських держав, перші глобальні економічні зв’язки

3. Глобалізація XX століття

– після Другої світової: утворення ООН, Бреттон-Вудської системи, розвиток міжнародної торгівлі

4. Цифрова/інформаційна глобалізація (кінець XX – поч. XXI ст.)

– інтернет, соціальні мережі, глобальні корпорації, миттєві фінансові операції

Питання 3. Моделі розвитку глобалізації

♦ Моделі глобалізації визначаються ідеологічним, економічним або культурним фокусом:

1. Ліберальна модель

– відкритість ринків, мінімальне регулювання, вільна торгівля (США, ЄС)

2. Неоліберальна глобалізація

– домінування транснаціональних корпорацій, децентралізація контролю, глобальні мережі впливу

3. Глобалізація за китайським зразком

– поєднання централізованого політичного контролю з глобальною економічною експансією (приклад: ініціатива «Один пояс, один шлях»)

4. Культурна глобалізація

– поширення цінностей, медіа, стилю життя (McWorld, mass culture)

5. Селективна/гібридна модель

– національні режими адаптують лише частину глобалізаційних процесів (Туреччина, Бразилія)

Завдання студента:

Описати приклади країн, що дотримуються різних моделей глобалізації.

Питання 4. Альтерглобалізм як альтернатива глобалізації

♦ Альтерглобалізм – це соціально-політичний рух, що не заперечує глобалізацію, але виступає проти її корпоративного, неоліберального характеру.

◆ Основні ідеї:

- справедливий розподіл ресурсів;
- етичні та екологічні стандарти;
- повага до культурного розмаїття;
- демократичний контроль над транснаціональними структурами.

◆ Приклади:

- Всесвітній соціальний форум (Порту-Алегрі, Бразилія);
- рух АТТАС (податок на фінансові спекуляції);
- екологічні протести, анти-G20 кампанії.

📌 **Завдання студента:**

Підготувати коротке дослідження: *Альтерглобалізм – утопія чи реальна альтернатива?*

🎯 **Мета заняття:**

Сформувати у студентів глибоке розуміння **глобалізації як багатогранного явища**, розкрити політичні, економічні та ідеологічні виміри цього процесу, а також ознайомити з альтернативними концепціями глобального розвитку.

📊 **Очікувані результати навчання:**

Після заняття студент(-ка):

- Знає суть глобалізації та її історичні етапи;
- Розуміє ключові моделі та стратегії глобального розвитку;
- Вміє критично аналізувати наслідки глобалізації для держав і суспільств;
- Ознайомлений з ідеями та практиками альтерглобалізму.

🧠 **Додаткові методичні рекомендації:**

Рекомендується прочитати:

- Манюель Кастельс – *Мережеве суспільство*
- Дж. Стрід – *Глобалізація та її незадоволені*

- Н. Хомський – *Про глобалізацію і свободу*
- Звіти Всесвітнього соціального форуму
- Статті МВФ і ВТО щодо перспектив глобального економічного зростання

Завдання:

- Скласти порівняльну таблицю: *Неоліберальна глобалізація – Альтерглобалізм – Основні відмінності*
- Провести дебати: *Чи є глобалізація загрозою для національної ідентичності?*
- Створити презентацію: *Глобалізація в Україні: переваги та ризики*

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гольцов А.Г. Геополітика та політична географія: підручник/А.Г. Гольцов. – Київ: «Центр навчальної літератури», 2019. – 416с.
2. Копель О.А., Пархомчук О.С. Міжнародні відносини ХХ століття: навчальний посібник/ О.А. Копель, О.С. Пархомчук. – Київ: «Друкарський двір Олега Федорова», 2019. – 390с.
3. Лісовська Ю., Лісовський П. Політика міжнародних відносин: проблеми та перспективи: навчальний посібник / Ю. Лісовська, П. Лісовський. – Київ: «Університет Україна», 2021. – 350с.
4. Мадіссон В.В., Шахов В.А. Політологія міжнародних відносин: навч. посібник. – К.: Либідь, 1997. – 176с.
5. Міжнародні відносини та світова політика[Електронний ресурс]: навчальний посібник/О.М. Кузь, Д.С. Коротков, Д.Ю. Михайличенко, О.В. Бровко; за заг. ред.. д –ра філософ. наук, професора О.М. Кузя. –Харків:ХНЕУ ім.. С. Кузнеця, 2020. – 201с.
6. Міжнародні відносини та зовнішня політика України: підручник/ [Ю.В. Пунда, І.П. Козинець, В.С. Клименко та ін.] – К.: НУОУ ім. Івана Черняхівського, 2020. – 328с.
7. Неліпа Д.В. Системний аналіз в політології: підручник/Д.В. Неліпа. – К.: «Центр учбової літератури», 2020. – 304с.
8. Теорія міжнародних відносин. Міжнародні відносини та світова політика: навч. посіб./ М.П. Требін, Л.М. Герасіна, В.Л. Погрібна та ін..; за ред. М.П. Требіна. –Х.: Право, 2016. -540с.
9. Українська призма: Зовнішня політика 2020. Аналітичне дослідження// ГО «Рада зовнішньої політики «Українська призма», Фонд ім.. Ф. Еберта. – Київ, 2021. – 344с.
10. Шергін С.О. Політологія міжнародних відносин: навч. посіб./ С.О. Шергін. - / За наук. ред.. В.А. Гошовської. – Київ: «Центр учбової літератури», 2020. – 256с.
11. Шляхтун П.П. Політологія: історія та теорія: підручник/ П.П. Шляхтун – Київ: «Центр навчальної літератури», 2019. – 472с.
12. Аджемоглу Д., Робінсон Дж. Вузький коридор. Держави, суспільства і доля свободи / пер. з англ. Г. Шпака. – К.: Наш формат, 2020. – 520с.
13. Андрейченко С.С., Хендель Н.В., Громовенко К.В., Волощук О.Т., Колесник В.Ю. Міжнародне публічне право: навчально – методичний посібник. Київ: «Фенікс», 2021. – 320с.
14. Асиметрія міжнародних відносин / За ред. Г. М. Перепелиці, О. М. Субтельного. – К. : Видавничий дім «Стилос», 2005. – 555 с.
15. Буткевич О.В. Історія міжнародного права: підручник. – Київ: «Видавництво Ліра – К», 2022. – 416с.
16. Герасіна Л.М. Історико – політична еволюція міжнародних систем: сутність, закономірності, типи. Вісник НЮУ імені Ярослава Мудрого». Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія.- 2016. - №2(29). – С.80 – 94.
17. Глобальні модерності/ За ред. М. Фрезерстоуна, С. Леша, Р. Робертсона; Пер. з англ.. Т. Цимбала. –К.: Ніка – Центр, 2013. – 400с.

18. Гнатовський М.М., Короткий Т.Р., Хендель Н.В. Міжнародне гуманітарне право.- Київ: «Фенікс», 2015. – 92с.
19. Горбатенко В. Футурологія і політика: монографія/ В. Горбатенко. – Київ: «Академвидав», 2019. – 288с.
20. Горбатенко В.П. Політичне прогнозування: теорія, методологія, практика: монографія/ В.П. Горбатенко. – Київ: «Генеза», 2006. – 400с.
21. Зленко А. Дипломатія і політика. Україна в процесі динамічних геополітичних змін: мемуари і щоденники/ А. Зленко. Київ, «Фоліо», 2021. – 592с.
22. Мальський М.З., Мацях М.М. Теорія міжнародних відносин: підручник – Київ: «Знання», 2007. – 461с.
23. Європейська інтеграція: навч. посіб./ За ред.. М.І. Макаренка, Л.І. Хомутенко[М.І. макаренко, Л.І. Хомутенко, І.І. Д'яконова та ін.]. – К.: « Центр учбової літератури», 2020. – 344с.
24. Іващук І.О., Возьний К.З., Вірковська А.А. Зовнішньоторговельні інтереси країн Європи: монографія /І.О. Іващук, К.З. Возьний, А.А. Вірковська. – Київ: « центр учбової літератури», 2021. -280с.
25. Історія політичної думки: підручник/ за заг. ред. Н.М. Хоми [І.В.Алексєєнко, Т.В. Андрущенко, О.В. Бабкіна та ін.]. – Л.: «Новий світ – 2000», 2020. -1000с.
26. Кирилюк Ф.М. Практикум з історії зарубіжних політичних вчень: навч. – метод. комплекс: В 2 ч. – Київ: Знання України, 2016. - Ч.1 – 399с.; -Ч.2. -351с.
27. Кіссенджер Г. Дипломатія. / Пер. В. Горбатько, М. Гоцацюк. –К. КМ-БУКС,2018. – 864с.
28. Мальська М.П. Основи європейської інтеграції: підручник/ М.П. Мальська, Н.В. Антонюк. –К.: «Центр учбової літератури», 2020. - 320с.
29. Мартен Д., Мецжер Ж.- Л. Мецжер, П'єр Ф. Метамарфози світу: соціологія глобалізації/ Д. Мартен, Ж.-Л. Мецжер, Ф. П'єр; Пер. з фр. Є. марічева. –К.: Вид. дім « КМ Академія», 2005. -302с.
30. Мейсон П. Посткапіталізм. Путівник у майбутнє / пер. з англ. Н. Мочалової. – К.: Наш формат, 2019. – 360с.
31. Міжнародні організації . Кредитно – модульний курс: навч. посіб/ За ред. Ю.Г. Козака, В.В. Ковалевського, Н.С. Логвінової, - Київ, « Центр учбової літератури», 2020. – 344с.
32. Міжнародне публічне правоб підручник: у 2т./ [В.В. Мицик, М.В. Буроменський, М.М. Гнатовський, та ін.]; за ред. В.В. Мицика. –Харків: «Право», 2020. – Т.2: основні галузі.-2020. – 624с.
33. Міжнародні системи та глобальний розвиток: підручник/ Кер. авт. колективу О.А. Коппель; за ред.. Л.В. Губського, В.А. Манжолі. –Київ, «Київський університет», 2008. – 606с.
34. Міжнародні системи та глобальний розвиток: підручник/ За заг ред. Губерського Л., Манжолі В. – Київ: «Знання», 2014. -528с.
35. Організація та методологія наукових досліджень: навч. посіб/ О.Г. Данилян, О.П. Дзьобань. –Харків: Право, 2017. - 488с.
36. Політична енциклопедія/ за ред. Ю.Левенця. –Київ: Парламентське видавництво, 2011. – 808с.

37. Політична думка XX – початку XXI століть: методологічний і доктринальний підходи: у 2-х т. / за заг. ред. Н.М. Хоми. Львів: Новий Світ. -2000, 2017.- Т.1. 516с.; - Т.2.535с.
38. Севрюков Д. Суверенітет. Генеалогія ідеї в контексті політичної та правової історії: монографія/ Севрюков Д. – К.: Талком, 2018. – 234с.
39. Соснін О.В., Воронкова В.Г., Постол О.Є. Сучасні міжнародні системи та глобальний розвиток (соціально – політичні, соціально – економічні, соціально – антропологічні виміри): навчальний посібник. – Київ: «Центр навчальної літератури», 2015. – 556с.
40. Турчин Я.Б., Демчишак Р.Б., Матлай Л.С. Історія міжнародних відносин (1914 – 2015): підручник/ Я.Б. Турчин, Р.Б. Демчишак, Л.С. Матлай. – Львів: «Видавництво Львівської політехніки», 2016. – с.
41. Турчин Я.Б., Демчишак Р.Б., Плазова Т.І. Історія міжнародних відносин (від стародавнього світу до початку ХХст.): підручник/ Я.Б. Турчин, Р.Б. Демчишак, Т.І. Плазова. – Львів: ««Видавництво Львівської політехніки», 2013. – с.
42. Тихомирова Є.Б. Конфліктологія та теорія переговорів: підручник/ Є. Б. тихомирова, С.Р. Постоловський. – Суми: «Університетська книга», 2022. – 240с.
43. Фукуяма Ф. Витоки політичного порядку. Від продавніх часів до французької революції/ пер. в англ. Р. Корнута. – Київ: Наш формат, 2018. -576с.
44. Хрестоматія з історії політичних вчень: посібник/Упоряд. Та автор коментарів Уривалкін О.М. – Київ: Дакор, КНТ, 2008. -456с.
45. Яхно Т.П., Куревіна І.О. Конфліктологія та теорія переговорів: навч. посіб/ Т.П. Яхно, І.О. Куревіна. – К.: Центр учбової літератури, 2021. – 168с.

ПЕТРОВ Павло кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

ГОЛОВКО Іван кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ
З ДИСЦИПЛІНИ «ПОЛІТОЛОГІЯ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН»**

Методичні рекомендації до семінарських занять з дисципліни «Політологія міжнародних відносин» призначені для здобувачів вищої освіти спеціальності 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії, СЗ Міжнародні відносини. У рекомендаціях висвітлено: сучасний теоретичний підхід до вивчення міжнародної політики; проблематику національного інтересу, зовнішньої політики, міжнародного конфлікту, глобалізації та інтеграції; теорії та концепції, що формують наукове бачення природи міжнародної взаємодії; питання міжнародного співробітництва, формування світового порядку, ролі ідентичності в глобальній політиці. Особлива увага приділена методичному супроводу: аналітичним завданням, дискусійним темам, схемам для порівняльного аналізу, прикладам сучасних кейсів і подій. Матеріали спрямовані на розвиток професійної компетентності, критичного мислення, умінь аргументовано висловлюватися з питань міжнародної політики.